

GERFRIED W. HUNOLD –  
 THOMAS LAUBACH – ANDREAS GREIS  
 (HRSG.): *THEOLOGISCHE ETHIK:*  
*EIN WERKBUCH*

(Tübingen: A. Francke Verlag Tübingen  
 und Basel, 2000. 338 s.)

Vydavateli knihy jsou teologičtí etikové z katedry teologické etiky na Katolické teologické fakultě Univerzity Tübingen. Ke zpracování jednotlivých témat byli přizváni i další odborníci. Publikace vychází v řadě UTB für Wissenschaft: Uni-Taschenbücher, jež zdařile vydává zejména úvody do různých vědeckých disciplín a slouží tak hlavně studujícím.

Autoři sledovali dvojí zájem, totiž uvést do základních pojmů a témat teologické etiky a zároveň pomoci posílit mravní kompetenci morálního subjektu. Proto obsahově představují charakter teologické etiky, analyzují centrální témata a pojmy teologicko-etické reflexe a objasňují jejich vztah, vysvětlují křesťanskou víru jako horizont etické reflexe, vypracovávají strukturu mravního rozhodování, vychází z člověka jako subjektu mravního jednání a neopomíjejí jeho socialitu, orientují se na vykreslení a příklady dnešního života, jeho problémy a situace a představují konkrétní problémy z oblasti biotiky, etiky vztahů, etiky médií, etiky institucí a politické etiky a poskytují podněty k jejich zpracování. Když na začátku vyznávají své záměry, hned zdůrazňují, jak rozumí teologické etice a jejímu místu v etice i v životě společnosti: teologická etika reflektuje praxi s ohledem na základní otázku člověka po eticky ospravedlněném, lidsky zodpověditelném jednání a chce tak ve světle evangelia přispívat k řešení různých společenských problémů. Poskytují také možnost objevovat souvislost mezi zá-

kladními pojmy a konkrétními problémy užití etiky, nahlédnout díky glosáři do dalších důležitých pojmů etiky a získat přehled o dějinách teologické etiky.

Kniha je zamýšlena hlavně pro studenty teologie a dalších oborů k práci v seminářích i k samostudiu. Konečná podoba knihy je vyzkoušeným materiálem při pedagogické práci na fakultě v Tübingen.

Po čtení knihy člověk s potěšením zjišťuje, jak se zamýšlený účel autorskému kolektivu povedl. Spokojen a obohacen může být někdo, kdo se pohybuje v oboru teologická etika, i ten, kdo se chce s touto disciplínou seznámit a porozumět jí.

Dříve než je tato pracovní kniha rozdělena do šesti velkých odstavců, nabízí se jednak návod, jak pracovat s nabídnutými texty z teologie, filozofie, literatury a dalšími články (například z médií), které pojednávají o konkrétních mravních problémech a jež se spolu s doprovodnými otázkami nacházejí vždy na konci kapitoly příslušného odstavce.

Kromě toho se v následujícím oddíle systematicky (1) určuje místo vědecké disciplíny teologická etika, jež spojuje otázku smyslu jednání, mravní nárok a základní podmínky vědecké reflexe v horizontu křesťanské víry a křesťanského života. Autoři definují teologickou etiku jako vědeckou reflexi morálně-mravního úsudku a jednání člověka v horizontu křesťanské víry (s. 3); (2) načrtávají pak její vědecký profil, (3) představují její konkrétní stavbu, když ji podle předmětu teologicko-etické reflexe dělí na fundamentální a speciální, a posledně zmíněnou pak na individuální a na sociální (s. 6–8).

*Odstavec I.* vysvětluje etický prvek teologické etiky a zabývá se ve dvou statích rámcovými podmínkami součas-

ného zájmu o etickou reflexi: první stať (W. Göbel, s. 12–28) označuje důvody aktuální naléhavosti toho, co je etické. Stať druhá (T. Laubach, s. 29–47) podává „náradí pro podnikání s etikou“, tedy objasňuje základní pojmy etické reflexe: etika, morálka, mravnost (1) a na to navazuje obsahové určení úkolů, metod, předpokladů a cílů etiky jako vědecké disciplíny (2).

*Odstavec II.* potom rozvíjí »teologický« prvek teologické etiky. Přitom nejprve (M. Pindl, s. 51–72) určuje relevanci víry pro mravnost. Dále (A. Greis – T. Laubach, s. 73–91) zkoumá význam pro praxi člověka a pro jeho zdařilý život a označuje teologickou etiku jako vědu o jednání. Proto nejprve představuje poznatky humanitních věd o jednání jako základ veškeré etiky (1) a v druhém kroku se ptá teologické etiky na její výchozí bod teorie jednání (2). To pak umožňuje ukázat její horizont a její proprium a ilustrovat význam víry pro jednání (3). Z úcty k tomuto propriu zde bude toto proprium citováno: „Proprium teologické etiky je rozhodnutí pro osobu Ježíše Krista jako rozhodnutí pro určité chápání člověka (rovnost, jedinečnost) a pro určitý horizont smyslu (Bůh volá jako stvořitel člověka k zodpovědnosti za svět)“ (s. 83).

*Odstavec III.* pohlíží explicitně na člověka jako na subjekt jednání v jeho individuálních a sociálních vztazích. Nejprve (S. Müller, s. 94–110) přibližuje sociální, společensky utvořená pravidla jednání, jimž se člověk cítí být vystaven a zdůrazňuje jejich původ a nároky na platnost. Stať druhá (M. Kreidler-Kos, s. 111–128) se ptá na dosah každodenních orientací pro jednání z individuálně-biografického hlediska, na individuální zakotvení mravní kompetence, přičemž na pozadí různých konceptů humanitních

věd osvětluje původ, genezi, možnosti a hranice individuální mravnosti. Tyto úvahy nejprve umisťuje podle životního příběhu (1), dále představuje zvolené pozice humanitních věd, původ a genezi lidského morálního vědomí (2), ptá se následně na význam těchto výzkumů pro teologickou etiku a ukazuje význam teologicko-etické reflexe pro zacházení s empiricky získanými výsledky v oblasti individuálních orientací pro jednání (3).

*Odstavec IV.* diskutuje základní podmínky etické reflexe, základní prvky mravní kompetence s tím, že v první stati (A. Greis, s. 130–148) určuje svobodu subjektu jako základ přičitatelného jednání, ptá se na možnosti člověka určovat sebe sama a vysvětluje svobodu z perspektivy sebezákonnodárství. Snaží se nejprve prokázat, že je rozumné mluvit o svobodě člověka jako o antropologické konstantě (1), následují psychologicky a sociologicky orientované úvahy, které pomáhají popsat oblast vztahu mezi vnější podmíněností a vnitřní motivací k jednání, mezi determinací a svobodou (2), načež navazuje reflexe svobody z teologického úhlu pohledu (3). Druhá stať (D. Beckmann – A. Greis, s. 149–169) představuje podstatné prvky strukturovaného pole hledání mravního rozhodnutí, protože k mravní kompetenci patří schopnost etické reflexe s ohledem na konkrétní problémy. V této stati se tak probírá formální stránka této reflexe (1), což znamená, že se pohlíží na struktury hledání rozhodnutí, ne tedy na obsahy, proto je v popředí otázka, nač se může jedinec zaměřit, když zhodnocuje, kriticky zkoumá a zpochybňuje vlastní jednání, různé koncepty jednání a dané morálky. Nabízí se tak rozum (2), přirozenost (3) a zkušenost (4) jako podstatné vztahové veličiny etické reflexe, představují se v jejich vzájemné závislosti (5) a ukotvují

v jejich rámcových podmínkách (dějiny, kultura, společnost) (6). Na závěr jsou tyto prvky spojeny do jednoho strukturovaného pole etické reflexe a představeny v jejich vztahu (7). Třetí stať (P. Kaufmann, s. 170–186) se zabývá dosahem vlastního mravního nároku a představuje zodpovědnost jako základní určení mravní kompetence.

*Odstavec V.* zkoumá zprostředkování morálních nároků jedinci. V první stati (S. Müller, s. 188–206) řeší význam mravních norem jako forem zprostředkování toho, co je morální. Nejprve určuje pojem norma (1), potom přichází konfrontace rozdílných nároků společnosti a jednotlivého subjektu jednání (2), což dále vede k otázce, jak s normami zacházet (3), a konečně kriticky osvětluje normativní etiku, jež se přednostně ptá na odůvodnění a správnost norem a principů (4). Druhá stať (P. Kaufmann, s. 207–222) vykládá vztah práva a etiky a připomínání, že se etické problémy často veřejně intenzivně diskutují až tehdy, když dosahují prahu právní relevance. Třetí stať (T. Laubach, s. 223–242) se pokouší ukázat na příkladu církevní mluvy o morálce institucionální cesty zprostředkování morálních nároků. Souvisí to nejprve s otázkou, které funkce instituci přísluší (1), konkrétní případ instituce církve objasňuje morální kompetenci institucí (2), vzájemně se následně vymezují různé kompetence církví a teologické etiky (3) a dešifruje význam církvi pro mravní jednání (4).

*Odstavec VI.* se zaměřuje na praxi mravní kompetence. První stať (A. Maurer – T. Laubach, s. 244–263) diskutuje význam svědomí jako rozhodující instance praktického úsudku a jednání a jako způsob života toho, co je mravní. Nejprve

se snaží přiblížit pojem svědomí (1), naznačit jeho teologicko-etickou genezi (2), vzít vážně otázky a úvahy humanitních věd (3) a představit integrální teorii svědomí (4) s cílem dešifrovat svědomí jako šifru pro poslední důvod mravní kompetence v člověku. Stať druhá (T. Laubach, s. 264–277) tematizuje cesty konkrétního mravního rozhodování a úsudku. Třetí stať (G. W. Hunold, s. 278–292) uzavírá knihu reflexí ztroskotání člověka s ohledem na jeho svobodu a označuje vinu a smíření jako základní prvky mravní výzvy. Končí slovy naděje, že totiž vina ani hřích nejsou centrálními momenty křesťanského poselství, ale že je to přislíbený nový začátek, spása, osvobození člověka. Proto se křesťanská etika také ptá na možnosti a cesty smíření a na to, jak se stát smířeným.

Autoři tak plně naplnili své záměry, když se jim podařilo srozumitelně, s přijatelnou racionální argumentací i pro nekřesťana zprostředkovat obor a zároveň zůstat zakotveni v jádru křesťanského poselství. Kniha je vhodná pro ty, kdo se oborem z různých důvodů zabývají, i pro ty, kdo se chtějí s disciplínou teologická etika seznámit.

Kniha pak uvádí další prohlubující literaturu (s. 325; s. 326–338). Příjemný a praktický je i vnější vzhled a velikost knihy (skutečně kapesní formát A5), což dovoluje knihu brát na cesty a číst i v tramvaji, metru či vlaku.

Jediné, co lze snad autorům vytknout, je, že kniha neposkytuje žádné údaje o nich samotných a jejich činnosti. Jinak lze knížku jen doporučit a přát si, aby se postupem času objevil podobný počín i v českém jazyce.

*René Milfait*